

İSMAİL HAKKI BALTACIOĞLU: TALİM VE TERBİYEDE İNKILAP*

Hatice KADIOĞLU ATEŞ**

Birinci Kitap: Genel Değerlendirme

Birinci Bölüm: Eğitim-Öğretimde Esas Olan Eğitimidir: Ülkemizde eğitim ve öğretimin amacı; “uslu, hafızası kuvvetli adamlar yetiştirmek”tir. İnsanların hayatındaki başarı, birinci derecede bildiklerinin, zekalarının değil, teşebbüs, azim, dayanıklılık, cesaret ve gözüpeklik gibi ahlaki vasıflarının yani karakterlerinin ürünüdür. Yaşamak azminde bulunan bir milletin tek amacı; “çocukları hayata hazırlamak” olmalıdır. Eğitim, hayat için en önemli hazinedir. Bir nesli “hayata hazırlamak” maksadı; “şahsiyetlerde sağlam karakterler oluşmasını temin” ile mümkündür. Yalnız hafızayı dolduran bütündiğer melekeleri hareketsiz bırakan bir ders her yönüyle yetersiz bir derstir. Karakterin oluşmasına hizmet eden en önemli etken disiplin metodudur. Bütün eğitim- öğretim düzenlemelerinin hareket kaynağı disiplini hürriyetle birleştirmektir. Hayat için en iyi adam yetiştiren ülkeler “öğretim metodları en mükemmel olanlar değil”; “disiplin metodları en hür ve en vicdani olanlar”dır.

Eğitim-öğretimde amaç nedir? Birtakım cahil öğretmenlerin cevabı “çocukların kafasını birtakım bilgilerle doldurmak” olacaktır. Onlar için terbiyeli ve bilgili bir öğrenci “dersini ezberleyen, uslu duran”dır. “Uslu, hafızası kuvvetli” adam yetiştirmek için atılıyor dayaklar, falakalar. Ezberlemek, okul hayatında bütün bütün başarıların, ödüllerin, takdirlerin, derecelerin, terfilerin anahtarı gibiydi. Hafıza yalnız eğitim-öğretimin değil, bütün gençliğin bile geleceğini ipotek altına almıştı. Olanca faaliyetlerini öğrencinin kafasını doldurmakla teskin eden, cahil, görenek esiri öğretmenlerden okullarımızın kurtulmasını beklemek, hayale kapılmaktır. Eğitim ve öğretim meselesinde, acaba babalar, analar ne düşünüyorlar. Çocuklarının mutluluğunu, mükemmelliğini hafızasının yükünden çok karakterinin şeklinde, kuvvetinde, ahlakında gören babalar, analar gerçi yok değildir, fakat bu gibilerin sayısı ne kadardır?

Bir adamı adam eden, insanların hayatta başarısını hazırlayan şey, birinci derecede öğrendikleri hata zekaları bile değildir. Bu başarı, öncelikle, girişimcilik, kararlılık, dayanıklılık, cesaret ve kahramanlık gibi ahlaki vasıfların şekline, kuvvetine bağlıdır. Bu başarı, öncelikle zekanın bilginin değil, karakterin ahlakın ürünüdür. Bugün yaşamak kararlığında olan bir milletin, eğitim-öğretimde yalnız bir amacı olabilir; çocuklarını hayata hazırlamak. Hayata hazırlanmış adam kimdir? Vücudu sağlıklı ve kuvvetli olan bir insan, eşyayı, durumları v olayları görür, bunlar üzerinde düşünebilir, düşüncelerden gelecek için sonuçlar çıkarır, kararını verir, verdiği kararı uygular, başarıyla sonuçlandırır, başarıları için dayanıklılık ve cesaret gösterir, zorluklardan yılmaz, çalışmaktan usanmaz, miskin kanaatlerin mahkumu kalmaz, yeniliği sever, ilerlemeye tapar.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Üstün Zekalılar Öğretmenliği Anabilim Dalı, El-mek: hatice.kadiogluates@izu.edu.tr

Eğitim ile bilgi unsurundaneğitim, hayat için e önemli sermayedir. Bilgi ve tecrübe unsurlarından birini feda etmek gerekirse bilgiyi fedada tereddüt etmeyiz. Çünkü yalnız başına eğitim, yalnız başına müteşebbis, kararlı cesur bir adam; bir varlık, bir şeydir; fakat sadece bilgili, hafızası zengin bir adam hiçbir şeydir. İnsanların başarısında hakim olan şey, karakterdir, bilginin etkisi ikinci derecededir. Yaşamak isteyen her topluluk gibi, biz de okullarımızda yetiştirdiğimiz gençleri hayata hazırlıyoruz diyeceğiz, ne zaman ki gençlerin eğitim öğretimini hafızayı doldurmakta, beden, duygu, düşünce ve ahlak esaretinde bulan acımasız inaniş öldüreceğiz, ne zamanki bütün faaliyetlerimizle yaşamaya, mücadeleye layık ve inançlı adamlar; vücudu kuvvetli, eli gözü terbiyeli, dikkatli, düşünen, bütün fikri melekeleri olgun ve ölçülü, iyiliği, güzelliği seven, çirkinlikten nefret eden, vatanının dertlerine yüreği sızlayan, mutluluğuyla mesut olan, yeniliklere açık, zorluklar karşısında azimle direnen, tehlikeleri cesaretiyle, gözüpekliğiyle ezen mükemmel şahsiyetler yetiştirirsek, özellikle ne zaman ki kafayı oldurmaktan çok karakterlerin oluşumunu eğitim-öğretimde en önde gelen ideal, en önemli hedef olarak kabul edersek, işte o zaman okullarımız yüz binlerce genci, hayatlarından, ailelerinden ayırarak dört duvar arasında senelerce hapsedmedeki amacı anlamış, hayat için adam hazırlamayı öğrenmiş olacaktır. İşte ancak o zaman ülke, bağımsızlık ve mutluluğu için ihtiyaç duyduğu dinamik unsurları kazanacaktır. Okullarımızdabilgili, terbiyeli, hafızası kuvvetli, parlak ifadedi gençler yetişiyor, fakat yalnız bir şey yetişmiyor, o da adam. Memleketin muhtaç olduğu hareketli, girişimci, gayretli, cesaretli adam. Okullarımızın bu aczi, eğitim ve öğretim sistemimizin bu iflası karşısında yalnız tek bir çare buluyoruz; programları değiştirmek.. Ancak, Fransa okullarından sökülüp getirilen programlar, memleketin eğitimindeköklü olarak hiçbir şeyi değiştirmemiştir. Gerçekte, eğitim-öğretimin kalbini besleyen daha gizli, daha kuvvetli damarlar vardır. Bu öyle bir şeydir ki, en az fark edilen fakat tesirini en çok hissettiren gizli bir hastalık gibi yok edici, veya gizli bir kaynak gibi kurtarıcıdır. Bu şey okulu eğitim metodu, yani disiplin sistemi ve öğretim metodudur. Onun için biz adam yetiştirmek meselesinde her şeyden önce disiplin sistemimizi ve eğitim metodumuzu değiştirmeyi düşünmezsek bizim için gerçek bir inkılap yoktur.

Adam yetiştirmenin ikinci yolu, öğretimle birlikte kazandırılacak olan eğitimidir. Öğretim basit bir şey değildir. İçinde hem eğitim hem öğretim vardır. Öğretim deyince akla yalnız öğretmek yalnız kafa doldurmak gelmez, bedeni, fikri, duyguyu ve iradeyi işletmek de gelir. Onun için bir ders hem öğretimi hem de beceriyi kazandırmayı kapsamaktadır. Bir ders hem bilgi veriyor, hem de bu bilgiyi verirken eli, gözü, dikkati, muhakemeyi... eğitiyor, duyguları geliştiriyor, iradeyi harekete geçiriyor, girişimciliğe, azim ve dayanıklılığa alıştıırıyorsa o, eğitim açısından yararlı bir derstir. Eğitim sürecinde eğitim ve öğretim unsurlarından her ikisi de vardır. Bir ilmin ya da bir ilme ait bir dersin değeri, yalnız kazandığı bilginin fazlalığı ile değil, geliştirdiği yeteneğin derecesi ile de ölçülmelidir.

İkinci Bölüm: Eğitim-Öğretimin Esasları Nasıl Bulunur: Eğitim ve öğretim meselesinde ailelerle okullarımızdan elde edilecek fayda; çevrelerinden uzaklaşmak olabilir! Makul bir eğitimin esasları tabiattadır. İllellikle çocukluk, birbirine eşit ve benzer iki gelişme ortaya koyar. Çocukla ilkel insandaki melekelerin, ve bu melekelerin verdiği fikir ve düşüncelerin gelişimi eğitim ve öğretimin esaslarını meydana getirir.

Yeniliği eğitim-öğretim sisteminin kalbi üzerinde yapmak için çalışalım. Bu da ancak eğitim-öğretim meselesinde teknik ve geçerli temelleri bulmakla mümkündür. Uygun bir eğitim-öğretimin temelleri yalnız bir şekilde, eğitimin konusunu oluşturan çocuğun yapısını, gelişimini, incelemekle konulabilir. Şimdi tabiatı inceleyelim, adam yetiştirmek amacını gerçekleştirecek esasları, vasıtaları arayalım. Fakat tabiatın bize gösterdiği kitap yalnız çocuktan ibaret değildir. “İlkel insan” da tabiatın bir diğer kitabıdır. İlkel insanın illkellikten medeniyete varmak için geçirdiği evrimi de inceleyerek eğitim ve öğretim için esaslar bulmak gerekir. Çünkü illkellikle çocukluk hemen

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

hemen aynı yollardan geçerek gelişmiştir. İlkel insan medeni, çocuk da adam olabilmek için aynı kanunlara uyarak hareket etmişlerdir. Onun için çocuklukla ilkellik, birçok noktalarda birbiri ile kesişen iki gelişimdir. İlkel insanlar, çocuklar gibi öne eşyanın en kaba, en ilkel, en hakim çizgilerini kaydetmişler, eşyanın ince, ayrıntılı çizgilerine karşı ilgisiz kalmışlar. İlkel insanlar da çocuklar gibi çevrelerinin canlı ve hareketli örneklerine, hayatlarının heyecanlı olaylarına karşı tutkularını göstermişlerdir. İlkel insanlar da çocuklar gibi resmini yaptıkları insanları, eşyayı daima yandan ve manzaralardan gölgelerden mahrum olarak tasvir etmişler. İlkel insanlar da çocuklar gibi koyu ve kaba renklere ilgi göstermişler, renklerin tonlarını tasvirden aciz kalmışlardır.

Çocuğun zekası geliştikçe resimleri de geliştiği gibi, ilkel insan da ilkellikten çağdaşlaşmaya doğru ilerledikçe resimleri gelişmeye başlamış; eşyanın en cansız en hareketsiz örneklerini ve bu örneklerin en ince, en ayrıntılı çizgilerini, en somut, ince ve duyarlı renklerine varıncaya kadar en mükemmel ve somut bir biçimde tasviri gerçekleştirmiştir. İlkel insan ile çocukluk bir çok noktalarda birleşir. İlkeliğin çağdaşlığa, çocukluğun yetişmiş insana doğru gelişimi birçok yerde aynı tarzda ve aynı şekilde olur. Denilebilir ki çocuk; hali ilkellikte bulunan bir medeni, ilkel insan ise hali çocuklukta bulunan bir çocuktur. İlkel insanı bu ilkellikten çağdaşlığa çıkararak gelişme, çocuğu çocukluktan gençliğe çıkarıyor. İlkel insanın gelişmesini hazırlayan etkenler, içgüdüler aynı şekilde çocukluğun da ilerlemesini, gelişmesini hızlandırıyor.

İkinci Kitap: Eğitimde Esaslar

Birinci Bölüm: Yetenekler Hareketle Geliştirilebilir: Çocukla ilkel insan hareketli birer varlıktır. Hareket, eğitimin ve gelişimin en büyük sırrıdır. İlk bakışta hain ve acımasız bir yaratık gibi görünen çocuk, gerçekte mutluluk ve mükemmelliği harekette arayan bir varlıktır. Eğitiminin bütün gayreti; çocuğun mükemmelleşmesini hazırlayan etkenleri etkisiz hale getirmekten ibaret kalıyor!.. Ailelerimizin, hocalarımızın eğitim hakkındaki düşünceleri bütün mukadderatımıza hakimdir. Faaliyetin çeşitli eğitimlere uygulanması:

1. Bedende faaliyet: ırk bozuluyor; ırkı bu düşüştən okullarımızda bedensel faaliyetlere verilecek hürriyet kurtarabilir.
2. Beş duyu da faaliyet: En ince, en hassas sanatlarda bile ele ve göze ait olan eğitimler, hareketin ürünüdür.
3. Fikirde faaliyet: En önemli derslerimiz bile bilgisizlik yüzünden fikrin katili oluyor.
4. Duyguda faaliyet: Bütün güzel sanatlarımızın geleceği, okulların duygusal faaliyetlere vereceği hürriyete bağlıdır.
5. İradede faaliyet: Olaylar gösteriyor ki, irade sahibi olanlar en çok söz dinleyenler değil, karakterlerin unsurları faaliyete en çok mazhar olanlardır.

Çocuk da, ilkel insan da hareketli birer varlıktır. Çocuk daha beşikte iken harekete başlar. Elini, kolunu, bütün vücudunu kıvıldırır, gözlerini oynatır, sesler çıkarır. İlkel insan da en zayıf kuvvetlerin tesiri altında hareket eder, koşar, zıplar, dikilir, bağırır, çağırır, yakar, yıkar... İlkel insan, yaramaz çocuğun hareketlerini, oyunlarını tekrar eder. İlkel insan çevresindeki en önemsiz olaylarla faaliyete geçiyorsa, çocuk daha beşikten itibaren elini, kolunu, gözlerini hareket ettiriyorsa bütün bunlar sebepsiz, amaçsız, faydasız değildir. Bütün bu tezahürler birtakım iç ve dış etkenlerin faaliyetlerin çocukla ilkel insanın mükemmelleşmesine bir etkisi vardır. Çocuk ellerini, kollarını oynatıyor; bunu, kaynağı dışta bir görüntünün, bir şeklin, bir kuvvetin yahut kaynağı büsbütün içte bir kuvvetin; bir üzüntü ve sıkıntının tesiri altında yapıyor, çocuk eşya üzerine saldırıyor, ses işittiği tarafa koşuyor, çünkü renkler, şekiller, sesler, hareketler gözünü, kulağını ilgilendiriyor, gözünün, kulağının, bedeninin terbiyesini hazırlıyor...

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Çocuk oyuncağını kırıyor, ilkel insan bilmediği, tanımadığı bir aletin, eşyanın karşısında maymun gibi ellerini hareket ettiriyorsa, bunu merakının ve arama araştırma güdüsünün yönlendirmesi ile yapıyor. Bu araştırma merakı, bu göz, kulak ilkel insanla çocuğun şeklini süslemek için verilmiş süsler değil, çevreleri hakkında bilgi edinmeleri için verilmiş aletlerdir. Faaliyet, eğitim ve gelişmenin büyük sırrıdır. Faaliyet, çocuğun gözlerine adam gözünün süratini, sağlığını, keskinliğini veren, dikkatine büyük adam dikkatinin mükemmeliyetini, açıklığını kazandıran, ilkel insana medeniyetin melekelerindeki kuvvet, sağlık ve mükemmeliyeti kazandırır. Kısacası insanda melekelerin büyüüp gelişmesini sağlayan vasitadır. Faaliyet serbestliği, hareket olmadıkça ne çocuk için ne de ilkel insan için elini, gözünü, fikrini, duygularını, iradesini kullanmak yoktur. Faaliyetin tesiri olmadıkça, bedende, ruhunda bir çocuk, bir ilkel insan ikelliğinden, kabalığından, sapıklığından kurtulmasına imkan yoktur. Tabiat, faaliyeti çocuk için hayırlı, gerekli kılar; aileler bu hayra kötülük ve bu gerekliliğe saçma gözüyle bakar. Tabiat, çocuğun terbiyesini temin edecek bütün sebepleri, ekenleri çocuğun fitratına gömer, çocuğu harekete, oyuna sevk eder. Fakat bizim cahil hocalarımız bu gizli itici güçlerin kuvvetlerin izlerini daha ilk ortaya çıkışlarında boğar. Tabiatın kurduğu okul, hareketli atak çocuklarını zeki ve hareketli diye takdir eder, bizim okullardaki eğitimimiz bu hareketli varlıkları yaramaz, haylaz diye kötüler. Türk ailelerinin, Türk öğretmenlerinin zihniyeti kolay değişmez. Çünkü insan yetiştirme konusundaki yanlış fikirleri, imanları kadar sağlamdır. Bugün yirmi otuz milyonluk bir ülkenin çoğunluğunu teşkil eden okullarında hareket, hürriyet yasaktır, yasal değildir, ayıptır, yaramazlıktır. Bütün bu okulların öğretmenleri, müdürleri insan yetiştirmekte sadece bir amaç görüyorlar, yalnız bir maksat gözetiyorlar: “korkan, kızaran, kımıldanmayan, düşünemeyen, söyleyemeyen, istemeyen, yalnız kuvvete boyun eğen çocuklar yetiştirmek, hem bu çocukları, bu memleketin “felaketini, düşüşünü hazırlayan yahut bu düşüşü, bu felaketi hızlandıracak bir vücut gibi değil, bu felaketler tutkunu talihsiz ülkenin geleceğini, kurtaracak unsurlar, şahsiyetler gibi düşünüyorlar. Kımıldanmayan ulu bir vücut. İşte uslu çocuk! Tecvid yapraklarını ezberleyen bir kafa. İşte zeki bir fikir! Dayaktan korkan bir ruh. İşte hassas bir kalp. İyi, kötü, hayır, şer öğretmenin sözünden ayrılmayan kör bir itaatçi. İşte güzel bir ahlak.

Hoca efendiler! Dövün, korkutun, ezberletin; eğer bu ülkenin katili olmakta çıkarınız varsa, bundan daha etkili bir hançer bulamazsınız!..

Şimdi faaliyetin milli eğitimimizde ne gibi iyilikler ve faydalar sağlayacağını, bu şartın eğitimin çeşitli konularını teşkil eden bedene, fikre, duyguya, ahlaka ne derecede uygulanıp uygulanmayacağını araştıralım:

1. Bedende Faaliyet: Bu milletin fertleri önceleri çok para kazanırken şimdi az kazanmak durumunda kalmış, önceleri bedenlerinin gelişimi için çeşitli spor dallarına müracaat ederken bugün bu eğitimler unutulmuştur. Şimdi okul ya da aileden birinin bu boşluğu doldurması gerekiyor. Fakat asıl? Saatlerce sıraların üzerinde kımıldayarak mı? Hayır! Bedensel faaliyete, harekete sevk edecek fırsatları ve izinleri vererek...

Bedenin faaliyete nasıl gelişme fırsatı verebileceğini görebilmek için aslında meşguliyetleri bedensel faaliyetten ibaret olan sanatkarlık, örneğin çiftçilik, marangozluk ve demirciliğin ortaya çıkardığı bedensel gelişmeyi hatırlamak yeterlidir. Bilakis katipler, yazıcılar ve öğrencilerimiz gibi vücudu hareket etmeden yalnız kafasıyla çalışan insanlarda aynı bedeninin daha genç yaşta eskimeye yüz tuttuğunu düşününüz. Bu çöküş o kadar göze çarpar ki göz önünde biraz eğitimi olan bir insan için Beyoğlu gibi kalabalık bir yerde oturup da gelip geçenlerin hangisi katip, hangisi öğrenci olduğunu yüzde doksan bir kesinlikle tesbit etmek zor değildir. Bu zavallı genç memur ve öğrencinin umutları hep boğulmuş, başları omuzlarının yaptığı çıkıntı arasına çökmüştür.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

2. Beş Duyuda Faaliyet: Duyu melekesinin geliştirilmesi de faaliyetle olur. Görme, tutma, işitme gibi kuvvetlerin olgunlaştırılması için bunların görmesi, tutması, duyması gerekir. Görmeyen gözler hareket etmeyen vücutlar gibi zayıflar; görmez, duymaz olur. Duyu organlarının faaliyetle geliştirilebileceğini göstermek için bir kere elleriyle, gözleriyle çalışan sanatkarlarda örneğin ressamalarda, heykeltıraşlarda ve memurlarda bu melekelerin inceliğini, hassasiyetini inceleyelim. Sıradan gözler için yok olan en ince; en ayrıntılı noktalar, çizgiler, renkler bir ressam için bir fark, açıkça var olan bir şeydir. Onlar bizden daha derin ve daha ince görürler. Kollarına parmaklarına varıncaya kadar bir insan vücudunun en ince, en nazik parçalarını kırmaksızın mermerden oyan bir heykeltıraşın ellerindeki eğitimi, duyarlılığı düşününüz. İşte bütün bunlar faaliyetin ürünüdür. Aksine işlemeyen gözlerin, ellerin nasıl anlamsız kalacağını aynen görebilmek için göz terbiyesi almamış, ellerini kullanmayı öğrenmemiş olan köylülerimizin kabiliyetsizliklerini düşünmek, bütün görevleri kitap ibarelerini ezberlemekten ibaret olan okullarımızda yetişen öğrencilerin ellerini, gözlerini kullanmakta bir köylü ikelliğine düştüklerini görmek yeterlidir.

3. Fikirde Faaliyet: Düşüncenin olgunlaşması için de faaliyet şarttır. Faaliyet olmadıkça ne dikkat, ne muhakeme, ne de hafıza... düşüncenin hiçbir melekesi gelişip olgunlaşamaz. Bu kuvvetlerin olgunlaşması için kendi hesaplarına ayrı ayrı işlemeleri gerekir. Örneğin muhakemeyi alınız, biliyoruz ki muhakeme düşünce hayatımızda en önemli işi gören, hayatta başarılarımız için en çok yardım eden bir kuvvettir. Muhakemesiz insan, ne kadar bilgili olursa olsun eksik bir insandır. Muhakemeyi geliştirmek, bu ülkenin eğitimcileri için belki en önemli görevlerden birdir. Bütün diğer kuvvetler gibi muhakemeyi geliştirmek için tek bir çare vardır. O da faaliyete sevk etmek. Bu faaliyeti temin etmek muhakemeyi serbest bırakmakla olabilir.

Zekanın yalnız kitap okumakla, dinlemekle değil, dikkat muhakeme, hayal gücü... gibi bütün şekillerinde yetiştirici faaliyetler sayesinde olgunlaşabileceğini açıkça anlamak için okul yüzü görmemiş tamamiyle cahil kalmış fakat mesleği gereği olaylar karşısında dikkatini ve muhakemesini faaliyette bulduran kimseleri hatırlamak lazımdır. Bizde bu çeşit bilgisiz faal zekaların en belirgin örneği itfaiyecilerdir. Ben hayatımda bu boş, bilgisiz kafalarda yaşayan dikkatin, muhakemesinin bazen hayranı oldum. Sonra bir de bizde “bilgili” dediğimiz okullu gençleri alınız; bu zavallıların zekaca ne derecelerde geri kaldıklarına hayret edeceksiniz... En bilgisiz bir itfaiyeciye bu zekayı kazandıran en zeki çocuklarımızı ahmaklaştıran nedir? Birinin olaylar ve durumlar karşısındaki hareketi, diğerinin bu faaliyetlerden mahrumiyeti değil mi? Faaliyet, beden gibi zekanın da eğitimcisi, sağlığının koruyucusudur. Çalışmayan uzuvlar zamanla kötürümleştigi gibi, işlemeyen zekalar da zayıflar...

4. Duyguda Faaliyet: Duygular da bütün melekeler gibi faaliyetle geliştirilebilir. İşlemeyen duygular körleşir. Bir insan düşününüz ki çocukluğunda başka insanların üzüntü ve sıkıntılarına daima ilgisiz kalmış, böyle bir insanda merhamet ve şefkat duyguları nasıl yaşar? Bir insan düşününüz ki yine hayatının ilk devirlerinde vatan duygusu nedir duymamış, bilmemiş: böyle bir adamda vatan sevgisi nasıl yaşar? Bir başka insan düşününüz ki ömründe güzellik duygusu nedir anlamamış, ne güzel şeyler görmüş, ne de o güzel şeyleri taklit etmiş. Böyle bir adamın ilmine, zekasına rağmen güzel duygular için kalbi donmuştur. O kimseden en seçkin sanat eserlerine karşı bile en küçük bir endişeyi bekleyemeyiz.

Bizde güzel sanatların tarihini ele alıp inceleseniz görürsünüz ki çirkinlik, zevksizlik son zamanların sanat ürünlerinde kalitesizliğin başlıca sebepleri sırasında bulunuyor: Dokuma, kumaş, tahta ve toprak işleri gibi bizde yapılabilen şeyler belki sağlam ve ucuz, fakat çirkin, zevksiz! Örneğin Çanakkale testileri en sıradan bir köylü evinde bile yer bulamıyor. Bu ilgisizlik, toprağının kötü olmasından değil, üretilen bu malın kullanılış, güzellik ve intizam gibi belli başlı şartlardan yoksun bulunmasındandır. Aksine Alman ve Fransız üretimi bir toprak kap, kat kat yüksek fiyatla satılıyor. Bunun nedeni Alman ve Fransız ürünlerinin eşsiz bir topraktan yapılmış olması değil, kullanılışa ve

Turkish Studies

*International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015*

zevke uygun olmasıdır. Esas olan veya olması gereken maddeden önce görünüm, nicelikten daha çok nitelik, dayanıklılık ziyade güzelliştir. Muhakemeleriniz size bildirir ki: milli sanatları düşüşün ve yokoluşun pençesinden kurtaracak en birinci çare; okullarımızda verilecek “güzellik eğitimi” olacaktır. Fakat bu eğitimi nasıl vermeli? Öğütle, muhakeme ile mi? Hayır! Duyguları harekete geçirerek, güzelliği hissettirerek, güzel şeyleri yaptırarak...

5. İradede Faaliyet: İradenin meydana gelebilmesi için de faaliyet şarttır. Hareketi için serbestlikten yoksun kalmış irade, sonuçta yok olmaya mahkumdur. Milletimizin gerileme ve yükselme devirleri bir defa incelenecek olursa bu insanların fikir ve zeka bakımından aynı insanlar olduğu görülecektir. Şimdiki neslin damarlarında babalarından miras olarak aldıkları tembellik, korku, tutsaklık mikropları yaşıyor. Türk çocuğu utangaç, korkak, en küçük bir girişimde bulunmaktan acizdir. Okullarımızın, ailelerimizin yaptığı iş, çocukları korkutmak, dövmek, falakaya yatırmak ve susturmaktır. Onun için eğitimini iyileştirmek çarelerini arayan bir ülkede yapılacak en büyük yenilik bu şartlardaki okulları kapatmaktan ibaret olabilir. İradenin faaliyetle nasıl meydana getirileceğini görmek için sadece kendi girişimiyle, kendi dayanıklılığı ve cesaretiyle ekmeğini kazanan insanları, örneğin yalınayak, başıkabak koşan gazete dağıtıcılarını düşününüz. Bu baldırı çıplaklarda yalnız, bazen yüksek öğrenim görmüş birisinde bile bulunmayan zekayı değil, aynı zamanda teşebbüsün, cesaretin de övgüye değer bir derecede bulunduğunu hayretle görürsünüz. Bir gazete dağıtıcısı, kendisinden daha iyi yetişen öğrenim görmüş bir arkadaşından daha girişken, daha cesur oluyorsa, bu teşebbüsü, bu cesareti sanatı gereği sürekli faal bulunduğu içindir. Nitekim bir yetimde oluşan karakter daha sağlam, daha kuvvetli ise, bu da yine küçüklüğünden beri yalnız başına yaşamak için teşebbüsünü, gayretini, cesaretini daima faal buldurmağa mecbur kaldığı içindir. Sonra bir kere de bizim çevremizde düşününüz ki teşebbüsü,, azmi, cesareti uyutan milli terbiyemizin ürünü nedir? Bir ölü! Emir altında kanaatkar bir biçimde yaşamaya mahkum bir vücut!

İkinci Bölüm: Melekeler Kendisine Özgü Vasıtalarla Gelişebilir

1. Bedende Faaliyetin Vasıtaları: Oyun, musiki, resim, yüksek sesle söz söylemek, konferans, el işleri, jimnastik ve bütün dersler. Bedende faaliyetin vasıtaları genellikle oyunlardır. Bisiklet, bedenin eğitilmesine hizmet eden oyunların veya ekzersizlerin en güzellerinden biridir. Nişan ekzersizleri, özellikle milli eğitimimizin iyileştirilmesinin sözkonusu olduğu bir sırada önemli ve ısrarla üzerinde durulacak bir spordur. Nişan ekzersizleri bir yandan bedenin, fikrin, iradenin oluşmasına yardım edecek, bir yandan da gençlere savaşçı birer asker ve fedakar insan kalbi kazandıracaktır. Beden eğitiminin vasıtaları arasında müzik ekzersizleri; göğüs ve hançere jimnastiği gibidir.

Açık havada yaptırılan toprak işleri bedenin eğitime çok hizmet edebilir. Toprak işleri dediğim işler, bedeni, fikri, duyguyu, ahlakı en geniş biçimde harekete geçiren işlerdir. Toprak kazmak, çukur açmak gibi... Bedenin faaliyetini hazırlayan vasıtalara el işlerini de ilave ediniz. El işlerinin, kağıt, mukavva, tel, çamur, tahta, demir gibi bütün kısımları, bunlar arasında tahta ve demir gibi bazıları daha önemlidir. Çünkü bunlar beden hareketlerini daha önemli ölçüde hazırlamaktadır. Sonra bunlara en nazik bir el eğitimi olan resim ekzersizlerini de eklemek gerekir. Fakat şu kılı kırk yaran özentili şeyler değil, serbest ve hayal gücüne dayanan resimler, siyah tahta üzerine renkli tebeşirlerle yapılan topraklar üzerine bir taş parçasıyla çizilen, geniş alanları kaplayan resimler, ellerin kolların süratini kuvvetini veren hareketli resimler. Özellikle resim süslemesi alıştırmaları.

Beden eğitiminin vasıtaları, yalnız oyunlardan ibaret değildir. Bu fırsatlar, bu vasıtalar en eğlenceli, en gösterişli alıştırmalardan, uğraşılardan tutunuz da en ciddi, en ağırbaşlı, en zihni derslere kadar okulun bütün eğitim-öğretim programlarında vardır. Normal, eğitici bir eğitim-öğretim metodu: zihnin faaliyetini bedenin faaliyetine bağlayan yalnız zihni değil, bedeni de hareket ettiren bir ders verme metodu olabilir. Örneğineğitici bir matematik dersi, öğrenciyi sıraların

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

üzerinde oturarak dinletilen bir ders değildir. Öğrencinin eline şeridi verip sınıfta okulun bahçesinde uzaklıkları ölçtüren, gözlemler mukayeseler yaptıran bir derstir. Bütün derslerde eğitici metodlarla verildiği zaman bedeninin hareketini, teneffüsünü, zorluklara dayanmasını hazırlayan fırsatlar her zaman vardır.

2. Beş Duyuda Faaliyetin Vasıtaları: Çevrenin eşyası, oyuncaklar, oyunlar, Frobel Meşaleler, el işleri, resim, eşya ilgili olan bütün dersler. Beş duyuyu da harekete geçirecek vasıtalar, ele, göze, kulağa, buruna, dile etki eden şeyler, maddeler olabilir. Ancak bu gibi şeyler duyuları faaliyete yöneltebilir, duyuların uyumuna sağlık, mükemmeliyet ve sağlık verebilir. Bunlar arasında tatma ve koklama bizce o kadar önemli değildir. Çünkü düşünce hayatı ile ilgili olanlar diğer üçüdür. El, göz, kulak. Özellikle gözlerle eller. Bunları eğitecek şeyler nelerdir? Bu sorunun cevabı doğada, çocuğun hayatındadır. Çocuk elini, gözünü, kulağını eğitecek şeylere içgüdüyle saldırıyor, onlarla ilgi kuruyor. Eğitime kapanmış kör gözler için çocuğun bu hareketlerinde görececek hiçbir şey yoktur. Açık gözler için, bu eğilimlerde görülecek “duyuların eğitiminin sırları” vardır. Onun için eğitim, öncelikle çocukları gibi hareketlerinde, oyunlarında serbest bırakmayı uygun görmüştür. Çünkü bu hareketler, oyunlar, yaratılıştan ailelere öğretmenlere güçlük olsun diye verilmiş bir felaket değil, gözü, kulağı eli dolayısıyla bütün duyuları eğitmek, çocuğu hayvanlıktan insanlığa götürmek için verilmiş birer rehberdir.

İşte beş duyunun ilk faaliyetini hazırlayan vasıtalar bu serbest dönemin rastlantılarındanadır. Oyuncaklar, lastik bir top, küçük bir kuzu çocuğun huzur ve mutluluğunu, gelişmesini hazırlayan birer vasıta. Sonra ana okulunda Frobel uğraşları; kağıttan mukavvadan, kumaştan, çamurdan yapılan insanlar, çiçekler, dokumalar, tabaklar bunlar hep küçüklerin elini, gözünü bir hayvan uzvunun ikelliğinden kurtaran, gözü insan gözü gibi görmeğe, elleri insan eli gibi tutmağa alıştıran araçlardır.

Beş duyuyu eğiten vasıtalar arasında resim için de önemli bir yer ayırmak gerekir. Çünkü bu da, dışımızdaki eşya hakkında bilgiler veren, gözün kapasitesini açıkça ortaya koyan, bunu pekiştiren, dışımızdaki şeyler hakkındaki kanaatlerimizi hafızada koruyan ve elleri bu kanaatleri tasvire güç yetirir duruma getiren en uygun bir eğitim aracıdır.

Eşya ile ilgisi olan bütün dersler beş duyunun eğitimine hizmet eder demek doğudur. Fakat, “bu eğitimin meydana gelebilmesi için bu derslerin şimdiye kadar bizim okullarımızda uygulanan metodlardan başka bir metodla verilmesi şarttır.” demek bu yargıyı açık bir biçimde bağlamaktadır. Çünkü bizim okullarımızda eğitim öğretiminin birinci ve en kesin hedefi çocukları ellerini, gözlerini, kulaklarını kullanamaz bir duruma getirmektedir.

3. Düşüncede Faaliyetin Vasıtaları: Fikri terbiye, en sıradan bir dersten en önemli bir derse kadar metodların ürünüdür. Bedeni ve beş duyuyu harekete geçiren vasıta, dolayısıyla fikrin de faaliyetini hazırlar. Kişinin kendi iradesi ve isteğiyle yapılan hiçbir hareket, hiçbir faaliyet yoktur ki, sonuç itibarıyla fikri terbiyeye hizmet etmesin. Okullarımız ve düşünce eğitimi. İşte uzlaştırılması imkansız iki unsur! Bütün düşünce eğitimi araçlarının etkisi şahsın hareketlerini ortak hale getirmek şartıyladır. Kişinin hayati faaliyetlerine karışmayan hiçbir tesir yetiştirici olamaz. Modası geçmiş, olumsuz, metodlarla verilen en önemli dersler bile düşüncenin eğitimine hizmet etmek şöyle dursun, bu düşüncenin katili olur.

Düşünce eğitimi, en sıradan bir derstenen değerli ve önemli bir derse kadar öğretim yönteminin ürünüdür. Bu ürün, bu eğitim, programlardan ziyade, metodların, niceliklerden ziyade niteliklerin ürünüdür. Düşünce eğitimi, öncelikle yöntemlerin niteliklerin ürünü olduğu içindir ki, bu eğitimisadece okulda verilen derslerde aramak bile doğru değildir. Çünkü, fikir eğitiminin yalnız derslerde olacağı hakkındaki kanaatimiz oldukça yanlıştır. Sanıyoruz ki insanın düşüncesini, fikrini eğiten, terbiye eden araç, sadece okul dersliklerinde okutulan derslerdir. Halbuki bütün

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

davranışlarımız, düşüncelerimiz, eğitimimiz üzerine etki etmekten geri kalmıyor. Kişinin iradesiyle yapılan hiçbir davranış, hiçbir hareket yoktur ki sonuç itibarıyla düşüncenin eğitimine hizmet etmiş olmasın. Tamamiyle bedene ve kas gücüne dayanan bir iş, örneğin ağaç kesmek, toprak kazmak, oda döşemek bile zihni faaliyeti az çok hatta bazen en ciddi, en ağırbaşlı derslerden daha fazla davet edebilir.

Düşünce eğitiminin araçlarından söz ederken öncelikle söyleyeceğimiz şey, dersler değildir. Derslerden önce düşünce eğitimi için görülecek araçlar vardır. Bu araçlar sırasında önce hareketleri, oyunları, uğraşları görünüz. Zekanın gelişimine etki etmeyen oyun yoktur. Bütün hareketlerde, oyunlarda, hayatın uğraşlarında fikrin, zekanın bir ilgisi, katılımı vardır. Bedenin hareketleri arasında büsbütün iradenin dışında olanları bir tarafa bırakırsanız, az çok düşüncenin hareketini davet etmeyenleri yok gibidir. Onun için fikri her türlü hareket ve faaliyetten yoksun kalmış bir memleketin eğitim-öğretimi iyileştirme isteği sözkonusu olduğunda bu oyunları, uğraşları, ekserisleri yalnız vücudu kuvvetlendiren birer araç gibi değil, aynı zamanda fikir eğitiminin de önemli bir etkeni gibi kabul edilmesi gerektiğini, bunu lakırtıdan ibaret sayan azımlığa söyleyiniz. Düşünce eğitimi için araç dediğimiz öğretim, şüphesiz yalnız hafızayı işleyen, hareketsiz öğretim değil, bütün diğer melekeleri, dikkati, yargıyı, düşünceyi, soyutlamayı, aklı da çalıştıran, duyguyu, iradeyi faaliyete geçiren eğitici, hareketli öğretimdir. Okul, fikir terbiyesinde programların dar, sınırlı çevresinden taşacak, doğanın ve hayatın bu geniş çevresini sonsuz, çeşit çeşit canlı derslerini kucaklayacaktır.

4. Duyguda Faaliyetin Vasıtaları: Oyun, musiki, eşya, levhalar, yazı, resim, el işleri, nutuklar, konferanslar, tarih ve coğrafya dersleri, çevrede meydana gelen olaylar. Eski eğitim sistemimiz sürekli olarak hayvanları bilgili kılmak için çalışırdı. Yani eğitim sistemimiz öncelikle hayvanları insan yapmak istiyor. Okul, doğanın ve hayatın güzelliklerine karşı açılmış bir cennet olacaktır. Duyguları geliştirecek, harekete geçirecek vasıtaları her şeyde, okul hayatında, oyunlarında, ekzersizlerinde,, uğraşlarında, derslerinde, çevresinde bulabilirsiniz. Bütün bu konular, duyguları harekete geçiren unsurları oluşturur, hem de kişisel ve toplumsal eğilimleri geliştirecek fırsatlar verir. Okul gezileri de bu konuda önemli etkiler yapabilir. Çocuklara büyük babalarının bıraktığı vatanın tabiatını, dağlarını, taşlarını, nehirlerini, göllerini, engin denizlerini, açık semalarını, heybetli camilerini, süslü çeşmelerini, muhteşem saraylarını, hatta en harap bir kulübesini bile göstererek doğanın, geçmişin, bugünün bu canlı heykelleri karşısında duyarlılıklarını harekete geçirmiş, onlara vatan için çarpan bir kalp vermiş olursunuz.

Bahçe, duygu terbiyesinde belki en büyük tesirlerden birini yapar. Yeşilliklerle, çimenlerle, çiçeklerle süslü bir bahçe, çimenleri çiğnenebilen, üzerine yatılan oynanan bir bahçe işte duygu terbiyesinin de en güzel aracı budur. Estetik eğitim, etkilerini bütün doğanın, sanatın ürünlerinde, bulacaktır. Gezintiler, ziyaretler özellikle bu faydaları temin edecektir. Bazen okul kendi ayakları ile gidip doğanın eve insan düşüncesinin bu güzel ürünlerine kavuşacak, bazen bu güzellikler kendi kendine okulun içine girecektir. Okul, gençliği dört duvar arasına hapseden bir karanlık mezar değil, hayatın tabiatın güzelliklerine karşı açılmış bir cennet olacaktır. Okulda tabiata, hayata karşı açılan kapıdan bir milletin müjdecisi olacak yeni bir nesil çıkacaktır. Yazı, duygu terbiyesinde en tesirli ve en devamlı bir eğitici yerini tutacaktır. Güzel, düzenli, işlek, nazik bir yazı. Fakat okulda duygu eğitimi, konusuna güzellik giren her dersle verilecektir. Bir coğrafya, bir biyoloji, bir botanik dersi konularının güzelliğe ait olan yönleriyle gösterilmedikçe tamam olmayacaktır.

5. İradede Faaliyetin Vasıtaları: Disiplinde hürriyet, her şeyden önce gelecek neslin mukadderatına hakimdir. Eğitim-öğretimde yapılan bütün yenilik hareketlerinin başlangıcı, disiplini anlamak noktasındadır. Kulübede özgürlüğü, sarayda baskı ve şiddete tercih etmek, eğitim meselesindeki inancımızın özeti olmalıdır. Ahlaki kuvvetleri faaliyete sevk eden vasıtaları kişiliği geliştiren her şeydir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Ahlak kuvvetlerimizi harekete geçirecek araçlar çeşitlidir. Bu araçlar, okulun binasında, bulunduğu yerde, derslerinde oyunlarında her şeyde vardır. Fakat bu vasıtalar arasında en önemlisi okulun disiplini. Bu disiplin, okulda verilecek her çeşit ahlak düşünce ve bilgisinden çok okulun yetiştireceği neslin geleceği üzerinde etkili olacaktır. Disiplinin tesiri o kadar kesindir ki, kişilerin ahlakında derin izler bırakır. Okul, hem disipliniyle hem de bütün vasıtalarıyla kişiliğin özellikle sağlam bir kişiliğin oluşmasına hizmet etmeyi kendine en büyük amaç edinir. Ancak böyle olduğu takdirde oradan tam anlamıyla adam çıkar. Adam yetiştirmenin en büyük sırrı, okulun vereceği bilgilerden ziyade bu hür ve vicdana dayanan disiplinde gizlenmiştir. Bir okul istediği kadar coğrafya, tarih, geometri, felsefe bilen kafalar yetiştirsin, istediği kadar beden terbiyesi, düşünce ve duygu terbiyesi için bütün araçları kullansın, eğer karakterin oluşmasını hedef almıyorsa, ve bu oluşumda en etkili olan hür ve vicdana dayanan disiplini anlayamamışsa belki sağlam vücutlu, bilgili, düşünceli, duyarlı insanlar yetiştirecek, fakat bu zengin sermayeleri, hazineleri hiçliğe mahkum bırakmış olacaktır. Milletın eğitiminin geleceği okullarının iyileştirilmesinde, bu da öncelikle iki kelime toplanıyor: “Disiplini anlamak”. Yalnız bir şey var ki, geleceğin bütün mutluluklarını hazırlayabilir. Bu şey, hür ve vicdani bir disiplindir. O kadar kuvvetli ve o kadar etkilidir ancak aynı zamanda baskıcı, zalim çevrelerde yaşamayacak kadar hassas bir şeydir. Bu hür disiplin mahalle mektebinde dayağın, falakanın tokatın, hakaretin, korkunun, tehdidin bırakacağı boşlukları doldurduğu zaman herkes ümitle güvenle mahalle mektebinin sefalet ve karanlık içinde yarı ekmeğini elleriyle kazanacak.

Ahlaki duyguları kuvvetlendirecek vasıtalar, sadece okulun ahlak eğitiminde değil, beden terbiyesinde fikir terbiyesinde ve duygu terbiyesinde de vardır. Bu üç terbiye de dolayısıyla ahlak terbiyesinin oluşumuna hizmet edecektir. Beden terbiyesi bir yandan azim, kararlılık ve cesareti geliştirirken bir yandan da bedeni iradenin faaliyetine uygun kuvvetle dayanıklılıkla donatacak böylece fikir terbiyesi ahlaki faaliyete düşünceleriyle öncelik sağlayacak duygu terbiyesi asil ve güzel eğilimleri geliştirecek sonuçta ahlak terbiyesinin oluşumunu etkileyecektir. Öyle ise, beden eğitiminin bütün vasıtaları dolayısıyla ahlak eğitimine de hizmet edecektir. Özellikle futbol gibi eğitici oyunlar iradenin okulu gibidir. Yeni eğitim anlayışında, el işlerine verilen önem de yine böyle eğitime yönelik bir anlayışın ürünüdür. Gezintiler, özellikle öğrenciye yalnız başına yaptırılan gezintiler, ahlaki faaliyetler için en uygun fırsatları hazırlar. Öğrenci bu münasebetlerle kendi kendini yönetmeyi, teşebbüsü, güçlülere, zorluklara karşı koymayı dayanmayı öğrenir.

Serbest konuşmakla konferans vermekle bile iradenin oldukça önemli ve özel bir faaliyeti vardır. Bir öğretmen öğrencisini sadece serbestçe söz söylemeye alıştırmak suretiyle bile hayat için çok önemli bir alışkanlık kazandırmış aynı zamanda da ahlaki seviyelerinde çok önemli bir değişiklik meydana getirmiş olur.

Üçüncü Bölüm: Duyuları Faaliyeti Ortaklaşa Gerçekleşir: Çocukla ilkel insanın gelişiminde ruhla beden ortaklaşa çalışmıştır. Duyuların faaliyetinde ortaklık, kişinin mutlu bir hayat sürmesini ve böylece gelişmesini sağlar. Duyuların ortak faaliyeti, eğitimimizde hiç göz önüne alınmamış bir durumdur. Ortak faaliyet; el işleri, resim gibi derslerle oyunların ve hareketli öğretim yöntemlerinin ayırt edici özelliğini oluşturur. Çocukla ilkel insanı incelerseniz faaliyetlerinde çeşitli kuvvetlerin ortaklığını ve etkisini görürsünüz. Çocuk yeni bir manzaranın karşısında yeni gördüğü şeyin etkisinde kalarak hareket eder, koşar, Bedeni faaliyettedir, eşyayı elleriyle kontrol eder, dokunma duyuları, adaleleri faaldir. Sadece dokunmakla da kalmaz, aynı zamanda eşyanın şeklini, rengini, durumunu inceler. Gözüyle dikkati son derece uyanıktır. Koklamak ve tatmak ister, koku alma duyuları hareket halindedir. Sallar, vurur, sesini duymak ister. İşitme melekesi de bununla ilgilenir. Yerinden kaldırmak, şeklini değiştirmek, kırmak ister, Teşebbüsü, merakı ve hayal gücü hareket halindedir. Çocuk bütün bu işleri sevinçle, büyük bir ilgi ve merakla tutkuyla yapar. Başarıları zevkler, başarısızlıkları üzüntüler doğurur; duyguları etkilenmiştir. Görülüyor ki, çocuk hem görüyor,

Turkish Studies

*International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015*

hem tutuyor, hem bozuyor, hem de değiştiriyor. Bundan da anlaşılıyor ki, hareket eden yalnız bir şey, yalnız bir kuvvet değildir. Bu faaliyette çeşitli kuvvetlerin katılımı, ortaklığı vardır. Beden faaliyeti, ruh faaliyeti ile birleşiyor; ruh bedensiz işlemiyor, beden ruhu etkilemeksizin çalışmıyor, beden faaliyetini ruhun üzerine tesirsiz kalmıyor. Medeniyetin gelişmesi, ilerlemesi de böyle olmuştur. İlkel insanı modern insan haline getiren gelişme de böyle karşılıklı etkileşimin ve ortaklaşa faaliyetin bir sonucudur. İlkel insanlar da dinleyerek, görerek, kitap okuyarak değil, çocuklar gibi ellerini, gözlerini, kulaklarını işleterek, gördüklerini ve hissettiklerini mukayese ederek, düşünerek, bütün bu faaliyetlerinde zevkler ve acılar duyarak faaliyeti isteyerek istediğini yaparak ilkelikten kurtulmuştur. Eller, medeni insanı ilkelikten kurtaran en önemli vasıtalarından biri olmuştur.

Kişinin mutluluğunda ve gelişmesinde duyuların ortaklığı ve yardımlaşması, okullarımızın eğitiminde hiç de anlaşılmamış esaslarındandır. Bedensel, duygusal, iradeye ve düşünceye dayalı bütün eğitim yöntemlerinde çeşitli kuvvetlerin ortaklık ve yardımlaşma içinde bulunmaları en esaslı ve en önemli şarttır. Onun için düşünce eğitimi meselesinde de sadece gözü, sadece kulağı tek ve soyutlanmış olarak eğitmeyi değil,, gözü de hafızayı da, dikkati de, düşünme yeteneğini, duyguları, iradeyi ve insanın yaratılışında mevcut bütün eğilimlerini de birlikte eğitmeyi düşünmeliyiz. İşte, genel eğitimde yalnız hafızayı değil aynı zamanda beden çeşitli kısımlarını düşüncenin bütün kuvvetlerini, duygularını, heyecanlarını, iradeyi faaliyete getiren resim, el işleri gibi hareketli ve olumlu vasıtaların büyük önemi...

İşte, çocukların ellerini, kollarını, ayaklarını, bütün bünyelerini, beş duyusunu, dikkatlerini, hafızalarını, hayal güçlerini, taklitlerini, buluş yeteneklerini, teşebbüslerini, zorluklara dayanma azmini köreltmeyen, uyutmayan, tam aksine işleyen “Frobel Eğitim Metodu” nun ana okullarının büyük önemi... İşte, gençlerin vücudu gibi zekasını, duygularını, teşebbüslerini, kararlılık ve dayanıklılıklarını sonuç itibarıyla, sağlam vücutlu, zeki, duygulu, girişimci, zorluklar karşısında dayanmasını bilen, kendine son derece güvenen mükemmel şahsiyetler vücuda getiren futbol gibi eğitici oyunların, dağ gezintilerinin seyahatlerinin eğitim açısından büyük önemi... İşte eğitim-öğretimde doğruya öğrencinin hafızasına başvuracağı yerde bilginin ortaya çıkışında düşüncenin, ahlakın, duygunun kuvvetlerini birleştiren, sevdiren, anlatan, anlattığını yaptıran, yaptırarak anlatan hareketli yöntemlerin büyük önemi... İşte, okullarımızda senelerden beri hacanan paralara, emeklere, zamanlara, değiştirilen programlara, yazılan kitaplara rağmen vücudu sıkı ve kanlı, zekası felce uğramış, duyguları, uyuşmuş, iradesiz, korkak, her biri bir tutsak ve zavallı insanlar yetiştiren sakat eğitimin öğretimin yarası!

Onun için eğer biz adam ne demek olduğunu ve adam yetiştirmek metodunu tam manasıyla anladıysa eğitim ve öğretim işlerinde bu ortaklık ve birbirini etkileyici eğitim esasını unutmamalıyız. Yalnız hafızayı şişirmekle, yalnız düşünceye başvurmakla her şeyi yapmış bitirmiş olduğumuzu sanmayalım. Ve bu tür inançlar varsa bunları olabildiğince çabuk ortadan kaldıralım. Çünkü, sıraların üzerinde bütün yılları boyun eğmeyle sessizlikle dinleyerek geçen bu mini mini çocuklar yarın baskıcı kuvvet sahibi zalimleri aynı teslimiyet aynı boyun eğiş ve aynı kadenci anlayışla dinleyecek olan gençleri meydana getirecektir. Çünkü bugünkü baskıcı anlayışın ürünü, yarınki, tutsaktır. Ayrıca şuna çok iyi inanmalıyız ki, hafıza, fikir pahasına bedeni, duyguyu, iradeyi ayrı ayrı birer yaratık gibi anlayan eğitim, bu sahada ilerlemeyi engelleyici ve yok edici bir eğitimidir...

Dördüncü Bölüm: Duyuların Gelişiminde Doğal Bir Düzen Vardır: Çocukla ilkel insanda beş duyu diğerlerinden fazla hareketli ve mükemmeldir. Çocukta bedensel faaliyetin en önemli itici gücü; eşyanın dış görüntüsünün zihinde bıraktığı tesirlerdir. Milli eğitimimizin amacı, bünyesi çürük, düşüncesi sakat, kalbi donmuş, ahlakı düşük bir yaratıktır. Hayvanları bilgilili insan yapmayı düşünüyoruz. Sık sık yapılan tekrarlarla hafızayı doldurmak mümkündür, fakat bu durumda değişen şey eğitim değil, hafızanın yüküdür. Duyular arasında bazıları erken, bazıları geç oluşuyor. Örneğin, irade mükemmelle ulaşmadan önce birtakım faaliyet aşamalarından geçiyor. Eğitimimizde yapılacak

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

en büyük inkılap, “kafa sallamakla adam yetiştirilmez” inancının öğretmenlerimizin kafasına girmesindedir.

Acaba çocukla ilkel insanda düşünme, hayal gücü, soyutlama gibi duyular hep birden mi gelişip olgunlaşıyor, yoksa bu gelişme ve olgunlaşmada bir sıra var mıdır? Çocuklukta ve ilkel insanda da beden, görme, işitme, dokunma, tatma, koklama bütün diğer duyulardan önce faal ve bütün diğer duyulardan fazla olgunlaşmıştır. Çocuklarda beden ve duyular faaliyettedir. Çocuk daha doğduğu andan itibaren hareket etmeye başlar. Çeşitli varlıkların duyular üzerinde yaptığı tesirler; bedensel hareketlerinin en büyük kaynağıdır. Çocukta bedensel ve duygusal kuvvetlerin faaliyeti olmadıkça diğer kuvvetlerin gelişmesi ve olgunlaşması imkansızdır. Onun için doğa sadece duygusal ve bedensel faaliyeti geliştirmekle kalmamış, bunu sağlayacak vasıtaları da çocuğun yaratılışına bağışlamıştır. Bu nedenle çocuk, duygularının ve sonra hayal gücünün sadece tesirlerini almaz, bu tesirlerin sonucunu da çeşitli vasıtalarla dışarıya doğru yayar. Kısacası, vücudunu, ellerini, kollarını, sallar, hareket eder, koşar, uçmak ister, bağırır, çağırır, ağlar, resim yapar, kitapları yırtar, bütün bu eğilimler yaratılıştan gelir.

Bedensel ve duygusal faaliyetten sonra yavaş yavaş hafıza hayal gücü faaliyetlerini ortaya koyuyor. Çocukla ilkel insanda düşünme yeteneği, normal bir insanın düşünme yeteneğine hiç benzemez. Bu, son derece ilkel bir şeydir. Buna karşılık akıl, soyutlama gibi düşünce melekelerinin gelişimi hayatın daha geç devirlerinde olur, diğer bir tabirle zeka bu gelişme aşamalarını daha geç gösterir. Doğanın yeteneklerin gelişimine koyduğu nizam hakimdir. Bedenin ve duyuların faaliyetiyle gelişmeyen bir zeka olgunlaşamaz. Ellerini, gözlerini, bedenini kullanamayan bir insanda dikkat de yoktur. Dikkati olmayan bir insanda düşünme ve karar verme melekesi de yoktur. Düşünme ve karar verme yeteneğinden mahrum bir kafa da iyiyi kötüden ayırt edemez. Bütün bu imkanlara sahip olamayan bir zekanın da oluşması imkansızdır. Eğer akıllı, düşünmesini bilen insanlar yetiştirmek istiyorsak, öncelikle doğanın nizamını takip ederek zekayı bütün safhalarından geçirmeliyiz. Yoksa bu amaç ezberletmekle, okutmakla elde edilecek bir amaç değildir. Bir çocuk hareket etmeyi, yürümeyi, koşmayı bilmiyorsa, ellerini, gözlerini kullanamıyor, söz söyleyemiyorsa bu çocuğun düşünce açısından gelişmesi ve olgunlaşması mümkün değildir. Bir insan eşyanın en kaba farkları, zıtlıkları üzerinde bir şeyler göremiyorsa, kararlar veremiyorsa, öyle bir insanda sağlam bir düşünce de oluşamaz.

Düşünce melekelerinin gelişiminde doğanın koyduğu uyumluluk, sadece düşünce melekeleri için değildir. Bu nizam ve intizam duygu ve ahlak melekelerinin gelişiminde de vardır. Bu melekelerin gelişiminde de bazıları diğerlerine göre öncelik gösterir. Örneğin duygu melekelerinin gelişiminde çocukla ilkel insanda en önce gelişen duygusal eğilim, hoşlanma ile hareket gibi kişisel eğilimlerdir. Oysa vatan sevgisi insanlık sevgisi gibi sosyal eğilimlerin gerçeklik ve güzellik sevgisi gibi yüce eğilimlerin ortaya çıkışı hayatın daha geç devirlerinde olur. Duygular bu doğal sırayı izlemedikçe olgunlaşamaz. Çocukla ilkel insanda irade yoktur. Çocukla ilkel insan içgüdüleri ve dış etkenlerin tutsağıdır. İradenin oluşumu duyguların ve düşüncelerin oluşumundan sonra meydana gelmektedir. İnsan öncelikle hayvanlar gibi hareketi, başıboş davranışı öğreniyor, sonra bu hareketleri iradesiyle değerlendiriyor. Öğrencisini oyundan hareketten içgüdülerinden yoksun bırakan bir okul düşününüz böyle bir okulda gerçek bir ahlak eğitiminin temelini atıldığını düşünmek, böyle bir okulda ileride girişimci, hareketli insanların yetişeceğini düşünmek kuru bir hayaldir. Tabiatın melekelerin gelişmesinde koyduğu prensipler geçerlidir. Bize verilen şahsiyetlere ciddi bir eğitim vermek istiyorsak kuvvetlerin gelişmesindeki bu düzeni görmeliyiz. Çünkü bu düzen izlenmedikçe gelişme sağlanamaz. Eğitimdeki yanlış inançlarımız o kadar körleşmiş ki bu inançları söküp atmak için inkılaplar gereklidir. Onun için hürriyet ve kişilik katili babaların anaların öğretmenlerin zararlarını gidermek bile bu ülkenin eğitiminde büyük yenilik yapmak demektir. Zaman bu yenilikleri inkılapları hazırlayadursun, bu inkılapları yenilikleri hızlandırmak için bizim

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

düşüncelerine, kanaatlerine başvuracağımız insanlar vardır. Bu insanlar her şeyden önce bilgili insanlar değil, bilgisizliklerine rağmen düşünebilen duyan ve çalışan insanlardır. Özellikle gençler ve bütün başarısızlıkları tutuculuklarından değil, fakat bilgisizliklerinden ileri gelen genç düşünceli yaşlı öğretmenler... Yalnız bunlar bizi dinleyeceklerdir. Yalnız bunlar bizimle işbirliği yapacaklardır. Yalnız onlar bütün milletin korumakla görevli olduğu kurtarıcılarıdır.

Üçüncü Kitap: Öğretimde Esaslar

Birinci Bölüm: Düşüncelerimiz Kişisel Tecrübelerimizin Ürünüdür: Bizde en somut derslere varıncaya kadar bütün eğitim-öğretimimizi temsil eden şey öğrencimin önünde açık duran bir kitapla kürsüde sallanan bir öğretmendir. Çocuğun ilk öğretmen kendisidir. Medeniyet fikirleri ve bilgileri kişisel tecrübeleriyle üretirek gelişebilmiştir. Kişisel tecrübeyi düzenlemeyen hiçbir söz, hiçbir yazı zeka için anlaşılır değildir. Gerçek bilgisi çok olanlar herhalde çok kitap okuyanlar değil, kişisel tecrübeleri çok olanlardır. Eğitim öğretim hayatımızın sonucu çocukların kafalarını birtakım kelimeler, isimler, tabirler, cümlelerle doldurmak bunun da sonucu zekayı körleştirmekten ibarettir. Öğretmenlikte en büyük sır; bilgi ve düşüncüyü meydana getiren davranışların türünü, biçimini, araçlarını keşfetmektir. Bilginin elde edilmesinde öğrencinin bedenini, duygusunu, düşüncesini ortaklaşa davranışa sevk eden bir metot en iyi metottur. Eğitim ve öğretimde kişisel tecrübenin, faaliyetin düşmanı olan metotlarımızın ürünü; sağlıksız, beyinsiz, kalpsiz, azimsiz, dayanıksız, korkak gençlerdir.

Bütün ülkelerin tarih eğitim öğretiminde en çok zarar vermiş, en çok aldatmış bir kanaat varsa, o da bilgi ve düşüncenin kulakla dinleyerek, kitaptan okuyarak, ezberleyerek elde edilebileceği inancıdır. Bu inanç Türklere özgü milli bir inanç değildir; eğitimce geri kalmış her millette yaşamış ve zararlarını daima hissettirmiş genel bir inançtır. Öğretmenlerimiz zannediyorlar ki, düşünceler, ilimler kazandırmak için yalnız dinletmek yalnız ezberletmek yeterlidir. Okullarımızda eğitim-öğretimin durumuna uygun olarak bir hüküm vermek gerekirse “Yaratıcının insanlara bağışladığı biricik idrak vasıtası kulaklardır.” demek gerekir. Aynı yanlış mantıkla yola çıkarak şuna inanmak gerekir ki; şekliyle, durumuyla görmek için yaratılmış olan gözler; yine şekliyle durumlarıyla en ince, en zor hareketleri bile yerine getirmekle görevli eller, insanlara bağışlanmış maddi birer süstür.

Çocuk okula başlamadan önce bizim düşündüğümüz gibi bilgisiz değildir. Çocuk çevresi ve çevresinde bulunan şeyler hakkında kendi hayatı, mutluluğu, gelişimi için birtakım bilgilerle donanmıştır. Bunlar öyle bilgilerdir ki, bizim ona öğretmek istediğimiz ilimlerin başlangıç noktası, temeli olacaktır. Ayrıca çocuk okula gelmeden önce anadilini de bilir, anlar ve söyler. Çocuk bu bilgileri kendi gücüyle, kendi davranışlarını kuvvetiyle öğreniyor. Kendisi görerek, arayıp bularak, bulduğunu araştırıp inceleyerek öğreniyor. Çocuktaki bedensel faaliyetler merak, taklit, resim etme ve yazma gibi eğilimler akla ait içgüdüler eğitim ve öğretimin düzenleyicisi oluyor. Bu eğilimler çocuğu, ihtiyaç duyduğu bilgi ve eğitimi verecek şeyler ve olaylar üzerine sürüklüyor. Çocuk hayatın ilk devirleri için ihtiyaç duyduğu bilgileri karşı karşıya geldiği bu eşyanın tecrübelerinden alıyor. Onun için denilebilir ki, çocuğun ilk kazandığı bilgiler tecrübelerin ürünüdür. Çocuğun ilk öğretmeni ve eğitimcisi kendisidir.

Okullarımızda bütün eğitim-öğretim faaliyetlerimizin sonucu; çocuklara bir takım kelimeler, isimler, tabirler, cümleler ezberletmekten bunun doğal sonucu da doğal olarak zekayı körleştirmekten ibaret kalmaktadır. Kişisel faaliyetler ile kazanılması mümkün olan bilgiler ise okullarımıza girmekten henüz uzak bulunmaktadır. Ciddi biçimde öğretim, sadece bir şekilde mümkün olabilecektir. Bilgiyi kişinin kendi kuvvetleriyle kazanmasını sağlayarak bütün fırsatlardan yararlanarak onların davranışlarını hazırlamalıyız. Bizim görevimiz bu faaliyetleri düzenlemekten ibaret kalmalıdır. İşte ancak bu şartlarda kazanılan bilgiler; gerçek bilgiyi oluşturur. Hiçbir zaman kitaplar, sözler maddi

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

bizzat gözle görülen, elle tutulan asıllarının yerini tutamaz. İnsan hiçbir zaman sadece kitap okuyarak hayvanlar ve bitkiler üzerinde alınması gereken her türlü bilgiyi alamaz. Eğer biz fikirlerin oluşmasını ait bu gerçeği anlayabilirsek kişinin faaliyeti yerine kendi faaliyetimizi geçirme metodunun ne kadar yanlış, ne kadar sakat olduğunu da anlayacağız. İşte öğretmenlikte en büyük sır, Bilgiyi meydana getiren faaliyetlerin çeşidini, vasıtalarını keşfetmek noktasındadır. Bir defa bilgilerin kazanılmasında kişisel davranışların gerekliliği, önemi anlaşıldıktan sonra hangi yöntem iyidir, hangi yöntem kötüdür bunu keşfetmek çok kolaylaşır. Öğrencinin yeteneklerini harekete geçiren bir metot, başka bir ifade ile kişisel, olumlu bir konuma getiren bilgiyi kişisel yeteneklerin ürünü olarak kazandıran metot iyidir. Sadece öğretmeni konuşturan ve faaliyete sevk eden, öğrenciyi sıradan bir dinleyici konumuna koyan bir metot kötüdür. Bilginin kazanılmasında öğrencinin duygu ve düşüncesini değil, hem duygusunu hem düşüncesini hem bedenini hem azmini hem cesaret ve dayanıklılığını hem girişimciliğini birlikte harekete geçiren bir yöntem en mükemmel ve en eğitici metot olması gerekir.

Buradan eğitim, öğretimde bilgiyi olduğu gibi verme yerine, öğrenciyeye sorular yöneltmek, cevaplar almak suretiyle bulduran buldurma yönteminin önemi ortaya çıkar. Buldurma yöntemi sadece zihni faaliyete sevk etmekle kalmayıp aynı zamanda vücudu, duyguyu, iradeyi de bir araya getirirse işlerliği olan eğitim-öğretim metotlarının ulaşmayı hayal ettikleri bir şekli olur.

Öğretimde kişinin faaliyetini harekete geçiren vasıtalar şunlardır:

Hareketsizlik	Faaliyet
Vasıtanın Çeşidi	Faaliyete Sevk ettiği Kuvvetler
1. Söylemek	Duyuma, hayal gücü, hafıza
2. Resmini Göstermek	Göz, hayal gücü, duygular, hafıza
3. Örneğini Göstermek	Dokunma, görme, duyma, koklama, tatma, kaslar, karar verme, düşünce, duygular, hafıza
4. Resmini Yaptırmak	Dokunma, görme, işitme, tatma, el ve kol kasları, düşünce, girişimcilik, soyutlama, dayanıklılık, kendine güven, hafıza
5. Örneğini Yaptırmak	Dokunma, koklama, tatma, görme, işitme, bütün vücudun kasları, düşünce, karar verme, duygular, soyutlama, girişimcilik, gayret, dayanıklılık, cesaret, kendine güven, hafıza.

İşte her şeyi okutmak isteyip de hiçbir şey öğretemeyen, hiçbir şey öğretemediğinden başka doğanın bağışladığı her nimet; bedeninin sağlığını, düşüncenin doğruluğunu, kalbin duygusallılığını, iradenin faaliyetini bozan doğanın bir öğretmen, bir eğitimci gibi bireyin kafasına yerleştirdiği; merak, sahiplenme gibi bütün etkenleri yok eden okullarımızın geleceği! İşte eğitim ve öğretimde kişisel tecrübenin, faaliyetin düşmanı olan eğitim metotlarımızın ürünü; bütün bilgi ve düşünceleri ifadelerden, kurallardan ibaret, düşüncesiz, beyinsiz, sağlıksız, iradesiz, girişimcilikten uzak, dayanıksız, korkak gençlerimiz! İşte bütün felaketleriyle, belalarıyla her gün bir parçası kopan toplumumuz! Bütün eğitim-öğretim çevrelerimiz bugünkü nesli bir noktaya; fikir ve düşüncenin iflasına sürükleyip götürüyor. Okullarımızın bugün bütün gayretleri sadece iki kelimedede” zekayı körleştirmek” amacında toplanıyor. Eğitim sistemimizin bu çöküşten, bugünkü gençliği geleceğin

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

zekasını bu düşüştten sadece bir şey kurtarabilir; eğitimde olduğu gibi öğretimde de kişisel tecrübenin, kişisel faaliyetin ön plana çıkarılması.

İkinci Bölüm: Fikirler Kendi Gerçek Ve Doğal Çevrelerinde Oluşabilir: Gerçek bilgilerimiz; yalnız kişisel faaliyetlerimizle öğrenilemez. Bu bilgiler bir ihtiyaca, bir faydaya, özette bir çevreye bağlı olarak öğrenilir. Düşünceler için, gerçek ve doğal çevreyi belirleyen şey; bu düşüncelerin hayatta gerçekleştiği şartlardır. Okullarımız; bütün kuvvetleriyle bilgileri gerçek ve doğal çevrelerden soyutlamaya çalışıyorlar. “Okul ve hayat” sözü, düşüncelerle alışkanlıkların gerçek ve doğal çevrelerinde oluşabileceği inancını gösterir. “Öğretimde teori yeterli değil, uygulama da gereklidir” yargısı; düşüncelerin oluşumunda bilgileri öne alan, fakat uygulama amacıyla “tecrübe ve çevreyi” unutmayan eksik ve yetersiz bir anlayışın ifadesidir. “Uygulamalı Öğretim” ifadesi gerçek ve doğal çevrenin kaba ve yanlış bir ifadesidir. Fikirlerin oluşumu için yalnız kişinin faaliyeti yeterli değildir. Bir düşüncenin doğru bir biçimde oluşabilmesi için gerçek ve doğal çevresinde elde edilmesi de zorunludur. Bir ders okutursunuz; bu dersi kendiniz söyleyerek değil, öğrencinize yaptırarak, buldurarak öğretirsiniz. Fakat eğer bu dersi hayatta ortaya çıktığı şartlardan ayrı olarak, siyah tahta üzerine yazarak, çizerek verirseniz, kazandıracığı bilgileri; hayat için yararlanması imkansız şeyler olacaktır.

Fikirlerin kendi gerçek ve doğal çevrelerinde kazanılabileceğini bize yabancı dillerin tarih öğretiminde bulacağımız olaylar da ispatlıyor. Son zamanlarda o kadar şöhret kazanmış ve dünyanın her tarafına yayılmış olan Berlitz metodunun sonucu da bu gerçeği açık bir şekilde ortaya koymuş bulunmaktadır. Bu öğretim metodunun esası; kelimeleri eşya üzerinde öğretmek, cümleleri, kelime ve fikirlerin bir düzen içerisinde verilmesi suretiyle kavramaktan ibarettir. Öğretmen önce bir cümle söyler, sonra tekrar eder. Bu cümleyi bir soru cümlesi haline getirerek cevabını öğrenciden alır. Berlitz metodunda eski gramer usullerinde olduğu gibi yalnız öğretmen söyleyip öğrenci dinlemez. Bu metodda öğrencinin zihni hatta fazla olarak bedeni de çalışır durumdadır.

Bizim öğretim sistemimizde yapılacak yeniliklerin en önemlilerinden biri de çocukların faaliyetini doğal ve gerçek çevrelere sürüklemek olacaktır. Örneğin, matematik mi okutmak istiyoruz; önce odanın boyunu, enini, dersanenin havasını, kapının yüzeyini, bahçenin boyutlarını ölçtürmek ihtiyacını duymalı, duyurmalıyız. Ölçme düşüncesini böyle bir faydadan, ihtiyaçtan uzaklaştıracak yerde, bu gibi maddi ve canlı ihtiyaçlarla bağlamalıyız. Sınıfa getirilecek bir kupa, bir maşrapa, bir kutu, bir cebir ve geometri dersi için en doğal ve gerçek çevreyi oluşturabilir.

Öğretim metodunun son gelişmeleri, bilgiyi kendi tabii ve asli çevrelerinde vermek amacıyla kolaylaştıran vasıtaları bulmuştur. Örneğin resim ve el işleri gibi vasıtaların, öğretime uygulanışı bu amaca çok hizmet eder. Coğrafya, tarih, zooloji, botanik vb. konulara ait resimler ve örnekler üretmek, kendi kabuğu içerisinde sıkışıp kalmış ve hayatla ilgisi kopmuş birçok bilginin resmini, örneğini taklit etme ihtiyacıyla canlı ve etkili bir biçimde alınmasını ve temsil edilmesini hazırlayan fırsatlar oluşturabilir.

Son zamanlarda eğitim ve öğretim çevrelerinde sık sık tekrar edilen “Okul ve hayat”, “Hayat içinde okul”, “Okul içinde hayat” sözleri de aslına ahlak eğitiminin ve sosyal eğitimin okul dersliklerinde verilemeyeceğini, hayat ve gerçekler hakkındaki sağlam ve esaslı fikirlerin sıralar üzerinde oturarak kazanılamayacağı inancının bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu inanç aslında hayat ve toplum fikirlerinin, düşünce ve ahlak alışkanlıklarının da bu doğal ve gerçek çevrelerde kazanılabileceği, bu fikirlerin kazanılması için ancak bu çevrelerde doğal olarak ortaya çıkan kişisel faaliyetlerin ürünü olabileceği inancının yaygınlık kazanmakta olduğunu göstermektedir.

“Öğretimde birtakım teoriler yeterli değildir, uygulama da gereklidir.” düşüncesi, bilgilerin kazanılmasında kişisel deneyim ve ihtiyaçların yanlış ve ters olarak dile getirilmiş şeklienden başka bir şey değildir. Teoriler yeterli değil, uygulama lazımdır sözü; fikirlerin oluşumunda “bilgiyi öne

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

alan” ancak uygulama amacıyla “tecrübe ve çevre”yi unutmayan, aynı zamanda eksik ve uğursuz bir kanaatin ifadesidir. Yeni öğretim anlayışında bu kanaatin en doğru ifadesi; “bilgi; kişisel faaliyet ile doğal ve gerçek çevrelerinden oluşur” sözünden ibaret olabilir. Fikirler kendi doğal ve asıl çevrelerinde kişisel tecrübelerle kazanılır fikrini ileri sürmekle; bilgi ve düşüncelerimiz, çevrelerinde her şahsın bedensel, zihinsel faaliyetiyle kazanılır demek istiyoruz. Kişisel tecrübe; bütün bilgi ve düşüncelerimizin hareket noktasıdır. Bütün bu ilimleri, fenleri bilen ve kullanabilen bütün insanlar, bu ilim adamları, öğretmenler, sanat adamları, işçiler bu bilgileri hep kendi asli ve doğal çevrelerinde yani bahçede, atölyede, kırdaki, evde, odada, denizde, kendi uzuvları, gözleri, elleri, kulakları ile çalışarak, hep kişisel tecrübelerin ürünü olarak öğrenmişlerdir. En tanınmış mucitler bile incelemelerinin, hayal güçlerinin ürünü olan buluşlarını işyerlerindeki masalarının başında, bir bahçenin köşesinde, bir ağacın altında, bir olayın karşısında meydana getirmişlerdir.

Üçüncü Bölüm: Bazı Bilgiler Bazı Düşünceleri Doğurur: Doğa, bilginin kazanılmasında şahsın çeşitli yeteneklerini bir araya getirir. Eşya hakkındaki fikirlerimiz; birbirini etkileyen çeşitli özelliklerimizin oluştuğu bilgilerin bir ürünüdür. Eşyayı yalnız kelimelerle düşündüren bir öğretim yöntemi kesinlikle hoş görülmez. Okullarımızın öğretimi; düşüncelerin oluşumunda ruhumuza ait en basit bilgileri bile anlamaktan uzak bulunmaktadır. Gerçek bir okul müzesi doğadadır. Anlaşılması imkansız ve genel yüz tecrübeden, anlaşılabilir bir kişisel deney daha iyi, daha faydalıdır. Öğretimde amacımız, bilgisi geniş fakat pasif bir Fransız yetiştirmekten çok, bilgileri sınırlı ancak atak, girişimci, azimli İngiliz yetiştirmek olmalıdır.

Dışımızdaki şeylerle ilgili bilgilerimiz, düşüncelerimiz sadece bir çeşit bilginin, örneğin yalnız gözün, yalnız kulağın ürünü değildir. Fikirlerimiz; eşyadan, gözlerimiz, kulaklarımız, dilimiz, burnumuz, fikrimiz, irademiz, duygularımızla aldığımız, birbirimizi etkileyen çeşitli özelliklerin bir araya gelişi ile oluşan ürünlerdir. Örneğin, benim “kedi” hakkındaki fikir ve düşüncelerim sadece görmekle edinilmiş bilgilerden ibaret değildir. Ben kediyi yalnız görerek değil, dokunarak, vücudunu hareket ettirerek, sesini işiterek, kokusunu duyarak, yaşamasını, yiyip içmesini inceleyerek, gözleyerek de öğrenmişimdir. Bir şeyin göze, kulağa, ele, bedene, dile, buruna etki eden özellikleri, ne kadar fazla tekrarlanıyorsa, o şey hakkındaki fikir ve düşüncelerimizin unsurları da o kadar çoktur. Ve o şeyi bu etkilerin tamamlanmasıyla genel görüşü ile o kadar iyi ve tam tanımış oluyoruz.

Öğretmenlerimiz renkleri, şekilleri, sertlikleri, kokuları: son derece ustaca, parlak ve düzenli cümlelerle göstermenin, koklatmanın, dokundurmanın mümkün olacağını zannediyorlar. Botanik öğretmeni tek bir yaprak, tek bir ot göstermeden bitkilerden bahsediyor. Kimya öğretmeni renklerden, kokulardan, karışımlardan, tesirlerden, bileşimlerden söz ediyor, tek bir cisim göstermeden! Coğrafya öğretmeni dağlardan, nehirlerden, şehirlerden, medeniyetlerden, milletlerden, adet ve geleneklerden söz ediyor, tek bir resim göstermeden! Tarih öğretmeni savaşlardan, öldürme olaylarından, inkılaplardan, ihtilallerden, padişahlardan abidelerden söz ediyor, tek bir medeniyet eseri gezdirip göstermeden! Eğer bu öğretmenler “Amacımız gerçekte bu ilimleri, fenleri öğretmek değildir; bunları öğretiyoruz süs vermektir. Gerçekte biz eğitim ve öğretim vermiyoruz; eğitim-öğretim taklidi yapıyoruz” deselerdi, amaçlarının ne olduğunu anlar ve eğitmemek, öğretmemek için de bundan daha doğru ve daha etkili bir yol olamayacağını kabul ederdik. Oysa herhangi bir ilkokul veya ikinci derecede bir başka okul veya yüksekokul öğretmenine sorsanız: “ Bu kelimecilikten beklediğimiz amaç nedir?” desiniz; alacağınız cevap “öğretmek, eğitmek” ten ibaret olacaktır.

Son zamanlarda okullarımızın öğretiminde resmin kullanılması, öğretimde göze dair izlenimlerin önemini kabul ettiğimizi göstermesi bakımından memnuniyet vericidir. Ancak bizde her şeyi niçin yapıldığını bildiğimiz için değil, yapıldığını gördüğümüz için yapmak alışkanlığı; okullarımızda resmin öğretim vasıtası gibi kullanılmasını engellemektedir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Öğretimimizde tecrübenin, kişisel izlenimlerin öneminin anlaşıldığı anlaşılmaktadır. Fizik ve fen ilimlerinin öğretiminde deneylere başvurulması bunu göstermektedir. Bir deney, bir işlem yalnız kara tahtada tarif edilmekle, resmedilmekle kalmıyor, aynı zamanda laboratuarda eşya ile de tekrar ediliyor. Artık cisimlerin düşmesi kanunları bir masal bir hikaye gibi dersanede söylenmekle yahut tahtada anot makinesinin taslağı, resmi çizilmekle kalmıyor, aynı zamanda anot makinesinin başında kanunun doğrudan doğruya öğretmen tarafından deneyi de yapıyor. Ancak faaliyet tamamıyla öğretmende kalıyor. Öğretmenin şahsıyla sınırlı böyle bir deneyde bilginin büyük bir kısmını veren ellerin, kolların, bedenin etkilenmeleri öğrencide değil, öğretmende kalıyor. Onun için bütün iddialarımıza rağmen, bu ülke öğretiminde deneyin gerçek anlamı henüz yeterince anlaşılamamıştır. Gerçek ve eğitici bir fizik dersi, aleti öğrencisinin eline veren bir derstir.

Dördüncü Bölüm: Fikirlerin Gelişimi Basitten Karmaşığa Doğrudur: Çocukla ilkel insanın bütün eserlerinde gelişim; basitten karmaşığa doğru olur. Bu zekada basitten karmaşığa doğru bir gelişim demektir. Dolayısıyla bu gelişim; nicelikten ziyade niteliğe dönüktür. Okullarımızda basitten karmaşığa doğru gelişim ilkesindeki kesin tutarsızlığımızın kanıtıdır. Birçok dersler için yapılacak yeniliklerin özü; dersleri birer eşya dersi haline koymak ve her devirde zeka için anlaşılabilir yönlerini öğretmekten ibarettir.

Çocukluğun ve medeniyetin incelenmesi bize gösterir ki, zekanın gelişimi de her türlü gelişim gibi basitten karmaşığa doğru olmuştur. İkel insanda böyle bir gelişim bütün eserlerinde; dilde, yazıda, musikide, resimde, heykeltıraşta, sanayide, inançlarda, hayallerde aynen görülür. Dil; önce basit seslerin taklidi ile başlamış, yavaş yavaş olgunlaşarak fikir ve duyguları ifade edebilir karmaşık bir şekle girmiştir. Yazı, önce eşyanın resmini kabaca taklit ile başlamış, bu kabataslak resimler gelişerek nihayet fikir ve duygular için ifade vasıtası olabilecek söz, mecaz gibi toplu ve karmaşık şekillere dönüşmüştür. Resim de önce canlı ve somut örneklerin temel ve kaba çizgilerini, ana renklerini taklitle başlamışken medeniyetin gelişmesine paralel gelişerek eşyanın ince, hassas çizgilerini, açık ve şeffaf renklerini ortaya koymak suretiyle karmaşık bir yapı kazanmıştır. Çocukla ilkel insanda tabii olayların açıklanması da zekada, fikirde gelişmenin ilginç bir örneğini ortaya koyar. Çocukta fikirlerin, bilgilerin gelişme ve olgunlaşmasının, ilkel insanda olduğu gibi basitten karmaşığa ve mükemmele doğru olduğu görülecektir. Çocuklar eşya hakkında önce basit ve kaba bilgiler almış ve yaşı ilerledikçe bu fikirler incelmış ve kompleks bir hal almıştır.

Okullarımızın öğretiminde basitten karmaşığa doğru gelişme prensibinin tamamen aksi yapılmaktadır. Soyut somuta, ince kabaya, görülmeyen görülene, uzak yakına, kısacası güç kolaya öncelik kazanmaktadır. Tecvid, ahlak ve akaidin bazı konuları öncelikle okutulmakta, eşya, kişiler, örnekler, deneyler, olaylar yani küçük parçalar ve somut şeyler yerine kelimeler, sözler, kitaplar geçerli olmaktadır. Dil, cebir, geometri, fizik, kimya, zooloji, botanik hakkındaki düşüncelerimiz, bilgilerimiz, birtakım örnekler, deneyler, olaylar üzerindeki gözlemlerimiz, mukayeselerimiz, tecrübelerimiz sonucu ürünü ve toplamı ken bütün bu basit, somut, kaba, apaçık bilgiler unutuluyor, bunların yerine doğrudan doğruya kurallar, sonuçlar, özetler, kanunlar veriliyor.

Dil öğretiminde basitten karmaşığa doğru gidecek yani örneklerin incelenmesiyle, yorumlanmasıyla genel kurallar çıkaracağımıza, öncelikle birçok basitlerin sonucu, bileşimi olan kuralları öğrencinin kafasına sokmağa çalışıyoruz: İsim buna derler; fiil buna derler diye örneksiz, uygulamasız birtakım soyut kavramları, tanımları ezberliyoruz. Halbuki isim, fiil fikri; isim ve fiil olan birtakım kelimelerin incelenmesi, tahlil edilmesi ve yorumlanması ile oluşabilir. Genel ve soyut bir fikirdir. Bu genel fikri kazandırabilmek için mutlaka zekanın öncelikle örnekler üzerinde inceleme, araştırma ve tahliller yapması, anlaması, ondan sonra bu genel fikri üretmesi gerekir. Örneklerden kurallar çıkarılması gerekirken, doğrudan doğruya kural ve kaideleri öğretmenin anlaşılmaz bir örneği de ilkokulların tecvid derslerinde görülür: Zavallı günahsız çocuklar günlerce,

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

haftalarca, hatta senelerce tecvid kitapçıklarının soyut ve karmaşık kurallarını ezberler dururlar. Sözde bu kurallar tecvidi öğretecek; sonra bu öğrenilen kurallar okumaya uygulanacaktır!

Basiti azlıkta, kısalıkta; mükemmeli çoklukta, uzunlukta görmekteki yanlış inancımıza en çok kurban olan şeylerden biri de okul kitaplarımızdır. Örneğin, ilkokul kitapları. Bu kitapların özet mahiyetinde, kısa olması gerekir diyoruz, fakat bu kısalığı yaprakların azlığında, hacmin küçüklüğünde anlıyoruz. Onun için ilkokul kitabı yazarken işimiz, gereksiz gördüğümüz yerleri atıp kısaltmaktan ibaret kalıyor. Tamamıyla nicel, sayısal bir ölçüye göre küçültülmüş, ayrıntılardan arındırılmış olaylar fihristinden ibaret bir tarih, isim ve aded fihristinden ibaret bir coğrafya, terim ve kurallar özetinden ibaret bir matematik kitabı, gerçekte kısaltılmış, kolaylaştırılmış değil; uzatılmış, zorlaştırılmıştır. Çünkü bu çeşit kısaltma, bilgiyi büsbütün soyutlamak, dolayısıyla güçleştirmek demektir.

Somutlardan soyutlara, gerçekten hayale gitme kuralı, coğrafyanın her konusu, her bölümü için uygulanabilecektir. Her konu için ilgisi olan resimler, şekiller, eşya getirilip gösterilecek, böylelikle coğrafya dersleri bir hayali, bir masal dersi olmaktan kurtulacak bir eşya dersi olacaktır. Gösterilerek verilmesi mümkün olmayan bilgiler ise böyle geçerli ve gözle görülebilir şekillerin izlenimlerine bağlanıp kalacaktır. Tabiat ve fizik dersleri de somuttan soyuta, kabadan inceye, bilinenden bilinmeyene doğru gitmek kuralının en geniş uygulama alanı olacaktır. “Tabiat ve fizik” dersleri deyince yalnız zooloji, botanik, kimya, mekanik gibi dersleri kastetmiyorum. En basit bir eşya ve gözlem dersinden başlayın da matematik ağırlıklı fizik dersine kadar bütün ilimleri hatırlatmak istiyorum. Gerçek bir fizik, kimya, mekanik, zooloji, botanik dersinin hareket noktası bir ilkokulun en küçük sınıfının dersleri olacaktır. Bu küçük sınıflarda hayat ve doğa, kuvvetin ilkel, somut, kaba gözlemleriyle başlayan bu dersler yavaş yavaş genişleyerek ve yayılarak cisimlerin nicelik ve niteliğini değişim ve gelişimini kanunlarını ince ve soyut bir biçimde inceleyen asıl tabiat ve fizik dersleriyle süslenecektir.

Beşinci Bölüm: Fikirlerin Hatırda Tutulması Ve Hatırlanması; Kazanılan Bilgilerin Nitelik Ve Niceliğine Bağlıdır: En kuvvetli fikirleri meydana getiren bilgiler, yaşamsal faaliyetlerimizi en çok değiştiren tesirlerin ürünüdür.

1. Bilgilerin Pekiştirilmesi: Bir düşünceyi oluşturan bilgiler ne kadar çok ve çeşitli olursa, o fikir o kadar kolay ve çok hatırdaki kalır.

2. Öğrenilenlerin Algılama Derecesi: Bir fikri meydana getiren bilgiler ne kadar şiddetli olursa, o fikrin hatırdaki tutulması ve hatırlanması da o ölçüde kolay olur.

3. Bilgilerin Tekrarı: Bir düşünceyi meydana getiren bilgiler ne kadar çok tekrar edilirse, o fikrin hatırası da o kadar çok yaşar.

4. Fikirlerin Sıralanması: Bir fikir diğer fikirlere ne kadar iyi irtibatlanmış, bağlanmış olursa hatırası da o kadar kalıcı olur.

5. Öğretimde Faal Metotlar Yalnız Fikirlerin Gerçek ve Doğal Biçimde Oluşturulması Değil, Bu Fikirlerin Devamlı Olarak Korunması Ve Hatırlanmasını da Sağlar.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

EK I. KİTABIN KÜNYESİ

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu

Talim ve Terbiyede İnkılap (1995)

Hazırlayanlar

Y.Doç.Dr. Rıdvan Canım

Y.Doç.Dr. Remzi Yavaş Kıncal

Milli Eğitim Basımevi

İÇİNDEKİLER

Takdim

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu

Önsöz

Birinci Kitap

GENEL DEĞERLENDİRME

Birinci Bölüm

Eğitim Öğretimde Esas Olan Eğitimidir

Eğitim ve Öğretimin Esasları Nasıl Bulunur?

İkinci Kitap

EĞİTİMDE ESASLAR

Birinci Bölüm

Yetenekler Hareketle Geliştirilebilir

1. Bedende Faaliyet
2. Beş Duyuda Faaliyet
3. Fikirde Faaliyet
4. Duyguda Faaliyet
5. İradede Faaliyet

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

İkinci Bölüm

Melekeler Kendisine Özgü Vasıtalarla Gelişebilir

1. Bedende Faaliyetin Vasıtaları
2. Beş Duyuda Faaliyetin Vasıtaları
3. Düşüncede Faaliyetin Vasıtaları
4. Duyguda Faaliyetin Vasıtaları
5. İradede Faaliyetin Vasıtaları

Üçüncü Bölüm

Duyuların Faaliyeti Ortaklaşa Gerçekleşir

Dördüncü Bölüm

Duyuların Gelişiminde Doğal Bir Düzen Vardır

Üçüncü Kitap

ÖĞRETİMDE ESASLAR

Birinci Bölüm

Düşüncelerimiz Kişisel Tecrübelerimizin Ürünüdür

İkinci Bölüm

Fikirler Kendi Gerçek ve Doğal Çevrelerinde Oluşur

Üçüncü Bölüm

Bazı Bilgiler Bazı Düşünceleri Doğurur

Dördüncü Bölüm

Fikirlerin Gelişimi Basitten Karmaşığa Doğrudur

Beşinci Bölüm

Fikirlerin Hatırda Tutulması ve Hatırlanması;

Kazanılan Bilginin Nitelik ve Niceliğine Bağlıdır

1. Öğrenilenlerin Pekiştirilmesi
2. Öğrenilenlerin Algılanma Derecesi
3. Öğrenilen Şeylerin Tekrarlanması
4. Fikirlerin Bir Sıra Takip Etmesi

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

KADIOĞLU ATEŞ, H., (2015). “İsmail Hakkı Baltacıoğlu: Talim ve Terbiyede İnkılap”, TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/11 Summer 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8524, p. 1671-1690

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/11 Summer 2015

